

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

УДК 631.1 (045)

А. М. КРАВЦОВА, І. В. ЛОМАЧИНСЬКА

Вінницький національний аграрний університет

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Досліджено ряд зовнішніх і внутрішніх чинників, а також факторів впливу на прибутковість сільськогосподарського виробництва, що безпосередньо залежать та не залежать від діяльності підприємств. З метою підвищення прибутковості та збільшення ресурсів підприємств розроблено економічний механізм забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Investigational row of external and internal factors, and also factors of influence on profitability of agricultural production, that directly depend and does not depend on activity of enterprises. With the purpose of increase of profitability and increase of resources of enterprises the economic mechanism of providing of efficiency of agricultural production is developed.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, економічний механізм забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва, резерви зниження собівартості сільськогосподарської продукції.

Вступ. В умовах інноваційного розвитку економіки і трансформації економічної системи важливим питанням сьогодення є забезпечення прибутковості кризового та досить проблемного агропромислового комплексу. Актуальним питанням при цьому є дослідження впливу різних факторів (внутрішніх та зовнішніх, а також тих, які прямо залежать від діяльності підприємств та не залежать від них) на формування, використання та розподіл прибутку, а також забезпечення належного рівня рентабельності та управління отриманим прибутком агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень. Рівень прибутковості підприємств залежить, насамперед, від формування фінансових ресурсів і належної системи формування, розподілу й використання прибутку. Сутність прибутку, його значення та джерела формування прибутковості підприємств розглядаються у працях таких вчених: В. Д. Базилевича, П. С. Березівського, І. А. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, С. В. Зазанської, Г. А. Оганяна, Ф. П. Огійчука, К. Я. Петрова, А. М. Поддєрьогіна, С. Ф. Покропівного, Г. О. Приймака, П. Т. Саблука, Н. М. Ткаченка, Т. І. Чернопищука та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження зовнішніх і внутрішніх чинників, а також факторів впливу на прибутковість сільськогосподарського виробництва, що безпосередньо залежать та не залежать від діяльності підприємств, розробка економічного механізму забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва з метою підвищення прибутковості та збільшення ресурсів підприємств.

Основний розділ. На формування необхідних ресурсів і отримання доходів підприємств, впливає ряд залежних та незалежних факторів. До залежних від діяльності підприємства факторів впливу на формування доходів сільськогосподарського виробництва належать: невеликі розміри значної кількості сільськогосподарських підприємств; низька якість управління виробництвом та діяльність підприємств, а також рівень кваліфікації персоналу; незадовільна робота служб контролінгу; прорахунки в інвестиційній політиці та дефіцит у фінансуванні; втрата ринків збуту продукції та низький рівень маркетингу; брак інновацій та раціоналізаторства; недоліки у виробничій сфері та прорахунки у галузі постачання [1].

Незалежними факторами формування доходів сільськогосподарського виробництва є: диспаритет цін; сезонність виробництва; низька еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію; незадовільний рівень державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; висока витратність сільськогосподарського виробництва із високою диференціацією структури та рівня витрат залежно від регіону й виду продукції; диференціальна земельна рента, що з одного боку є позитивною різницею прибутку; неможливість точного визначення собівартості продукції аж до моменту її фактичного виробництва [1].

Зазначимо, що в процесі управління підприємствами важливим є дослідження зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на дохідність (прибутковість) агропромислових формувань. Зовнішні фактори впливу на прибутковість сільськогосподарського виробництва містять:

- наявність національної ідеї розвитку економіки держави, що враховує інтереси сільськогосподарських формувань;
- забезпечення розробкою всіх об'єктів господарювання програмами їх розвитку;
- наявність науково обгрунтованої системи підтримки та регулювання сільськогосподарського виробництва;
- незавершеність економічних та аграрних реформ (30% необхідного їх обсягу);
- ринок і капіталізація землі;
- методологія ціноутворення на сільськогосподарську продукцію;
- відсутність інфраструктури аграрного ринку;

- адміністративне втручання у розвиток галузі;
- форми господарювання на землі [2].

До внутрішніх факторів впливу на прибутковість сільськогосподарського виробництва належать:

- технологічна потреба аграрного сектору в системі машин, оновленні машинно-тракторного парку;
- покращення якості сільськогосподарської продукції;
- родючість ґрунтів, охорона земель і екологізація сільського господарства;
- структура витрат та шляхи її оптимізації;
- раціональні розміри сільськогосподарських формувань, тваринницьких ферм і комплексів;
- управління інноваційним оновленням сільськогосподарського виробництва [2].

У кризовий період розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання має місце дефіцит фінансових ресурсів. Тому в цих умовах потрібно здійснювати правильний вибір різних варіантів ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції рослинництва і тваринництва залежно від наявного ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Для цього потрібно використовувати наукові напрацювання економістів-аграріїв у вигляді технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур з різним ресурсним забезпеченням сільськогосподарських підприємств, виробництва продукції тваринництва і птахівництва, нормативів витрат із розрахунку на 1 га посівної площі та 1 ц продукції, зведених економічних показників вирощування продукції рослинництва й виробництва продукції тваринництва за різних рівнів ресурсного забезпечення. Такі розробки здійснюються з урахуванням зонального розміщення сільськогосподарських підприємств [3].

Наявність вказаних розробок дає змогу власникам (менеджерам) правильно розподілити виробничі ресурси між окремими видами продукції; обрати тип технології залежно від наявного ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства, що в кінцевому підсумку забезпечить ефективне використання виробничих ресурсів. Створення умов для формування оптимального ресурсного забезпечення виробництва певних видів продукції рослинництва та тваринництва слід починати з виявлення реального стану ресурсної бази виробників сільськогосподарської продукції. При цьому особливе значення має не стільки наявність ресурсів у сільськогосподарських підприємств, скільки їх оптимальна для вирішення поставлених перед ними завдань комбінація. Також слід зауважити, що поряд із визначенням правильного варіанту розподілу виробничих ресурсів важливим елементом підприємницько-маркетингової діяльності сільськогосподарського підприємства є визначення інструментів реалізації його цінової стратегії.

Не менш важливим інструментом забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств є активізація роботи їх структурних підрозділів. На сьогодні виникає необхідність бюджетування роботи первинних підрозділів, що означає перехід від натурального до вартісного балансу виробничо-збутової діяльності сільськогосподарського підприємства, що у свою чергу є складовою частиною розробки річного управлінського бізнес-плану. Річний бюджет первинного підрозділу сільськогосподарського підприємства є документом, який регламентує його діяльність і виконує роль бази для її оцінки впродовж та в кінці року, а також матеріального стимулювання працівників за результати роботи. Бюджет первинного підрозділу є складовою механізму внутрішньогосподарських економічних виробничо-трудова відносин, а тому повинен мати деталізацію як стосовно витрат, так і грошових надходжень та прибутків. Економічним інструментом регулювання доходів підрозділів підприємств має бути частка ринкової ціни кожного виду реалізованої продукції.

Розробка економічного механізму забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва як частина загальної системи управління підприємствами спрямована на досягнення загальних стратегічних і тактичних цілей їх діяльності. У той же час як самостійна управлінська система, він має свої стратегічні і тактичні цілі, що реалізуються безпосередньо в галузях відновлення та розвитку потенціалу сільського господарства. Таким чином, головна мета вдосконалення та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва тісно пов'язана з загальними цілями управління підприємством і реалізується з ними в єдиному комплексі.

Економічний механізм являє собою складну структуру, яка містить різні види забезпечення та організаційні форми його відновлення, державне регулювання (регулювання цін на техніку, надання пільг, тощо), фінансування, кредитування та інші елементи (рис.1).

Дія цього механізму в повному обсязі має забезпечити організаційну направленість та взаємну узгодженість всіх структурних блоків і ланок. В результаті, по-перше, має підвищитись рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств ресурсами та ефективність їх використання; по-друге, має відбутися впровадження та освоєння сучасних технологій виробництва сільськогосподарської продукції; по-третє, все це призведе до вдосконалення сільськогосподарського виробництва та підвищення його ефективності.

Висновки. Отже, на підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва, а отже збільшення ресурсів підприємств впливає ряд визначених зовнішніх та внутрішніх чинників, а також тих, які безпосередньо залежать від підприємств та тих факторів впливу на прибутковість, що не залежать від них. При впровадженні в практику внутрішньогосподарських організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств важливе місце займають так звані інвестиційні та не інвестиційні чинники.

Рис. 1. Економічний механізм забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва

Використання останніх у нинішніх умовах є основним резервом забезпечення високорентабельного сільськогосподарського виробництва. Шляхами підвищення прибутковості підприємств є зниження собівартості продукції, збільшення обсягів виробництва, підвищення якості продукції. Основними джерелами резервів зниження собівартості сільськогосподарської продукції є: збільшення обсягу її виробництва за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємств; скорочення витрат на її виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці; ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання; запобігання невиробничим витратам тощо.

Література

1. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19-37.
2. Чернопищук Т.І. Роль стратегічного управління у формуванні доходів сільськогосподарських підприємств / Т.І. Чернопищук, С.В. Зазанська // Вісник Вінницького державного аграрного університету. – 2009. – № 2. – С. 159-167.
3. Березівський П.С. Впровадження внутрішньогосподарських організаційно-економічних забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / П.С. Березівський // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 52-54.

Надійшла 04.12.2009